

REGIONALISMUL CULTURAL ÎN BANATUL INTERBELIC. ÎNFIINȚAREA ȘI ORGANIZAREA REGIONALEI „ASTRA BĂNĂȚEANĂ” (1937)

Dumitru Tomoni*

Cuvinte cheie: *Regionala Astra Bănățeană, Banatul românesc, viața culturală bănățeană în perioada interbelică* ;

Mots - chef: *La Régionale “Astra Bănățeană”, le Banat roumain, la vie culturelle du Banat l’entre - deux guerres*

Ideea constituirii unei Regionale “Astra” și în Banat a preocupat conducerea asociației încă din primii ani ai perioadei interbelice. În 1925, președintele “Astrei”, Vasile Goldiș, consemna premonițional: “Banatul are să devină o regiune a Asociațiunii cu autonomia ei precizată în statute noi, tot astfel Basarabia și Bucovina, mai apoi Muntenia, Moldova și Dobrogea. Flamura culturii și solidarității românești purtată de <Astra> trebuie să fâlăie deasupra întregului pământ al României”¹. Regionalele, în concepția conducătorilor “Astrei”, realizau o mai bună păstrare a patrimoniului etnic și a tradiției locale și o mai eficientă promovare a mesajului asociației. Ele asigurau descentralizarea și autonomia administrativă cu scopul de a ușura realizarea progresului general al “Astrei” în sensul specificului provincial². În același timp, regionalele contribuiau la extinderea influenței culturale a “Astrei”, prin sporirea numărului despărțămintelor și cercurilor culturale, perfecționarea organizării acestora și eficientizarea acțiunilor organizate, precum și la întărirea relațiilor cu alte societăți culturale românești.

Primii pași în acest sens s-au făcut în 1927, când s-au constituit Regionalele “Astra Basarabeană”³ și “Astra Dobrogeană”⁴. Pentru continuarea acestor inițiative, în ședința Comitetului Central al “Astrei” din 13 noiembrie 1927, s-a discutat și despre situația culturală din Banat⁵. Atanasie Popovici informa, cu acest prilej, că în Banat acționează în

paralel cel puțin două societăți culturale importante: despărțămintele “Astrei” și Asociația Culturală din Banat, subordonată Bucureștiului. Pentru susținerea unui program cultural unitar, Ion Agârbiceanu propunea constituirea unei regionale “Astra” și în Banat. Mai mulți membri ai Comitetului Central – Gh. Preda, Ioan Lapedatu, Onisifor Ghibu – s-au pronunțat pentru consultarea personalităților marcante din Banat, atrăgând atenția, în același timp, asupra implicațiilor financiare ale unei asemenea inițiative. De aceea, Comitetul Central a amânat luarea unei hotărâri până după ce Vasile Goldiș va lua legătura cu frunțașii bănățenilor⁶. Primele demersuri în acest sens s-au făcut la 20 mai 1928, la Oravița, cu prilejul reorganizării despărțământului central județean Caraș⁷. Ca urmare a discuțiilor purtate de Vasile Goldiș cu frunțașii bănățeni prezenți la Oravița, la 28 aprilie 1929 s-a convocat la Bozovici, cu prilejul sărbătoririi ideologului și revoluționarului de la 1848 Eftimie Murgu, un Congres al despărțămintelor bănățene, unde, printre alte probleme înscrise pe ordinea de zi, figura și aceea a organizării “Astrei Bănățene”⁸. Problema Regionalei nu s-a rezolvat cu această ocazie, ea rămâne și în anii următori un subiect de discuție atât pentru conducătorii despărțămintelor bănățene, cât și pentru conducerea centrală de la Sibiu.

La congresul cultural organizat de “Astra” la Sibiu, în zilele de 24-26 aprilie 1930, s-a dezbătut și propunerea lui Ioan Negruțiu, membru în Comitetul Central, ca Asociația Culturală din Banat să fie socotită o filială a “Astrei”, deoarece ambele urmăresc același scop: cultura poporului român⁹. Răspunsul la această propunere a venit din partea lui Patrichie Țiucra, președintele despărțământului central Timișoara care considera “chestiunea fără obiect, fiindcă Asociațiunea Culturală din Banat de [în] prezent e inexistentă, e al doilea an de când nu

* Liceul Făget, jud. Timiș.

1. *Societatea de mâine*, Brașov, an. II, nr. 34-35 din 23 și 30 august 1925, 591.

2. G. Preda, *Activitatea „Astrei” în 25 de ani de la Unire (1918-1943)*, Sibiu, Edit. „Astrei”, 129, vezi și Eugen Hulea, „Astra”. *Istoric, organizare, activitate, statute și regulamente*, Sibiu, Edit. „Astrei”, 1944, 25.

3. *** *Activitatea Asociației culturale “Astra” Basarabeană de la înființare*, Chișinău, 1930, 46.

4. Pamfil Matei, *Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român (ASTRA) și rolul ei în cultura națională (1861-1950)*, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1986, 85-88.

5. Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale, *Fond Astra*, doc. 212/1927 (în continuare: D.J.S.A.N...).

6. *Ibidem*.

7. Pamfil Matei, *op. cit.*, 90.

8. *Curierul Banatului*, Bozovici, an. V, nr. 1, 1929, 30.

9. *Transilvania*, an. LXI, nr. 1-6, ianuarie-iunie 1930, 90.

mai dă semne de viață”¹⁰. Protopopul Timișoarei considera că o Regională a “Astrei” în Banat, care să coordoneze activitățile social culturale ar fi mai mult decât benefică pentru provincie. El nu excludea colaborarea cu celelalte societăți culturale pe baza unui program comun, dar în această colaborare “Astra” trebuia să-și păstreze identitatea deoarece ea “are un trecut care nu se poate uita, ea își are rolul și partea sa de muncă la grandioasa operă de pregătire sufletească a poporului nostru pentru marea zi a realizării unității noastre naționale... Prin urmare ea nu poate renunța la trecutul ei, la caracterul ei, la numele ei, ea nu se poate desființa spre a ceda locul alteia, ea are dreptul la viață, ea trebuie să trăiască”¹¹. Concluzia Congresului a fost aceea că în Banat să se înființeze, cât mai repede, o Regională cu numele “Astra Bănățeană”.

Constituirea Regionalei era pusă în relație și cu oprirea declinului etnic al Banatului. Problema depopulării Banatului, pierderea progresivă a unui “prețios capital uman și patrimoniu etnic românesc”, a făcut obiectul unei atenții deosebite din partea “Astrei”, ajungându-se la concluzia că numai “o acțiune de disciplinare morală și națională, de trezire la îndeplinirea obligațiilor firești față de neam și țară ar stopa acest fenomen”¹². Această problemă a fost dezbătută atât la Adunarea Generală a “Astrei” de la Brașov¹³ (1933), cât și la cea de la Târgu-Mureș (1934), unde noul președinte Iuliu Moldovan atrăgea atenția că: “În Banat se stinge o populație românească, care odinioară, prin rara ei distincțiune sufletească, era podoaba neamului nostru; ... se pierde portul, cântecul, dansul românesc; comoara părăsită a minunatei noastre arte populare ne-o înstrăinează alții, incapabili de a o produce și nevrednici de a o purta...”¹⁴. Acțiunea complexă de oprire a declinului etnic trebuie să fie condusă de către “Astra” în colaborare cu toate societățile și asociațiile culturale din Banat, beneficiind de sprijinul autorităților și al bisericilor naționale. În acest sens conducerea “Astrei” cerea cu insistență înființarea unei regionale în Banat, care să coordoneze în mod direct activitatea despărțămintelor bănățene, dar și a celorlalte organizații culturale din Banat.

Interesul conducerii “Astrei” de a înființa o Regională în Banat sporește în 1934, astfel că, președintele Iuliu Moldovan va veni la Timișoara

pentru a tatona terenul și a prezida o ședință a Comitetului despărțământului central județean, unde s-a discutat posibilitatea materializării acestei inițiative¹⁵. În acest sens, va apela la serviciile lui Alexandru Marta, președintele Curții de Apel din Timișoara și al Cercului Juridic Bănățean cu care va ține o strânsă legătură. Acesta, după ce a luat legătura cu președinții celor mai importante societăți culturale din Banat îi solicita lui Iuliu Moldovan, la 22 ianuarie 1935, să revină la Timișoara pentru o întâlnire cu intelectualii marcanti ai Banatului¹⁶. Trebuiau informați despre această întâlnire președinții despărțămintelor bănățene, C. Teodorescu, rectorul Politehnicii și președinte al Institutului Social Banat-Crișana, Cornel Groșoreanu, vicepreședintele acestui institut, Iuliu Coste, președintele “Caselor Naționale”, Iosif Velceanu, președintele Asociației Corurilor și Fanfarelor din Banat, Ioachim Miloia, președintele Societății istorice și arheologice și alți intelectuali de prestigiu.

În ședința Comitetului Central din 2 martie 1935, Iuliu Moldovan informa despre demersurile întreprinse în vederea organizării unei Regionale în Banat și despre propunerea lui Alexandru Marta de a veni la Timișoara pentru o consfătuire cu reprezentanții societăților culturale bănățene¹⁷. În privința raporturilor dintre Regională și conducerea centrală, Iuliu Moldovan preciza că Regionala nu va fi independentă, dar va beneficia de anumite favoruri: i se va lăsa la dispoziție o parte din taxele de membri, iar președintele ei va fi vicepreședinte de drept al “Astrei”. Pentru reglementarea acestor raporturi, la 12 aprilie 1935 s-a constituit o comisie de organizare formată din mai mulți membri ai Comitetului Central, sub președinția lui Gh. Preda, ce trebuia să propună modificarea Regulamentului Regionalelor¹⁸. Propunerile comisiei au fost analizate atât în ședința extraordinară a Comitetului Central din 15 aprilie 1935¹⁹, cât și la consfătuirea de la Timișoara din 20 aprilie 1935 la care au participat, alături de președintele “Astrei”, Iuliu Moldovan, reprezentanții celor mai importante instituții și societăți culturale din Banat²⁰. Majoritatea intelectualilor bănățeni au primit cu entuziasm ideea constituirii unei Regionale și au desemnat un comitet de organizare în frunte cu Alexandru Marta, pentru a analiza proiectul de program și schița de organizare a Regionalei, prezentate de

10. *Ibidem*, 135.

11. *Ibidem*.

12. *Ibidem*, an. 66, nr. 4, iulie-august 1935, 176.

13. Cuvântul președintelui Asociațiunii în *Transilvania. Supliment la anul 1933*, 4.

14. Iuliu Moldovan, Cuvânt de deschidere Adunării generale din Tg. Mureș, în *Transilvania*, an. 65, nr. 5, septembrie-octombrie 1934, p. 311; vezi și *Acțiunea*, an. III, nr. 4 din 26 ianuarie 1936.

15. D. J. S. A. N., *Fond Astra*, doc. 2269/1935, f. 2.

16. *Ibidem*, doc. 1280/1935, f. 3.

17. *Ibidem*, Procese-verbale, doc. 885/1935, f. 13.

18. *Ibidem*, doc. 1379/1935, f. 7.

19. *Ibidem*, Procese-verbale, doc. 1421/1935, f. 23.

20. *Ibidem*, doc. 1601/1935, f. 25.

Iuliu Moldovan. Proiectul argumenta necesitatea unei Regionale bănățene care trebuia, printr-un program social-cultural să încerce oprirea declinului etnic și să coordoneze acțiunile asociațiilor și societăților culturale din Banat. Regionala urma să fie condusă de un comitet și să-și desfășoare activitatea în 10 secțiuni: demografic-juridică și administrativă, social-economică, artistică, muzeală și etnografică, a caselor culturale, medicală și biopolitică, de propagandă, de tineret și pentru educația femeilor. Fiecare secție avea atribuții clar formulate în acest proiect²¹. În afară de aceste atribuții, conducerea Regionalei putea face apel la concursul secțiilor pentru îndrumarea acțiunilor organizate de către despărțămintele și cercurile culturale: înființarea de școli țărănești, încurajarea industriei casnice în scopul stimulării artei naționale, cunoașterea și conservarea datinilor, tradițiilor, obiceiurilor, cultivarea dragostei și a respectului pentru cultura și istoria națională etc. În proiectul de organizare se făcea un apel de colaborare către așezămintele culturale principale din Banat. Fiecare asociație culturală își păstra patrimoniul, statutul și programul, urmând să colaboreze la organizarea unor activități comune, dar și specifice. Se propunea ca Institutul Social Banat-Crișana să ia în sarcina sa atribuțiile secțiilor demografică și social-economică, Cercul Juridic Bănățean secția juridică și administrativă, Societatea Caselor Naționale, secția caselor culturale, Asociația Corurilor și Fanfarelor din Banat, secția artistică, Societatea Istorică și Arheologică împreună cu Muzeul Bănățean secția muzeală și etnografică iar Uniunea Femeilor Române din Banat, secția feminină²².

Numele complet al Regionalei trebuia să fie: "Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român. Regionala Banatului" sau prescurtat "Astra. Regionala Banatului". Statutele și regulamentele Astei centrale erau obligatorii și pentru Regională, urmând a se face modificările cerute de situația nou creată. Regionala trebuia să trimită Comitetului Central de la Sibiu raportul anual și 50% din cotizațiile membrilor, să informeze despre hotărârile adunărilor generale și să fie reprezentată la adunările generale ale Astei. Înscrierea de membri fondatori, pe viață, activi și ajutători era aprobată de către comitetul Regionalei, dar eliberarea diplomelor membrilor fondatori și pe viață se făcea de către Comitetul Central al "Astei". Acesta avea dreptul de a supraveghea și îndruma activitatea Regionalei. În același timp, aprobarea hotărârilor și a actelor

Regionalei de către Comitetul Central nu angaja răspunderea Asociațiunii sub raport material sau ca persoană juridică. Președintele Regionalei era de drept vicepreședinte în Comitetul Central al Asociațiunii²³.

Adunarea de constituire a Regionalei urma să fie convocată de către Comitetul Central ca adunare generală extraordinară în 8 septembrie 1935, la Timișoara. De pregătirea adunării trebuia să se ocupe comitetul de organizare împreună cu despărțămintele centrale din Timișoara, Lugoj, Caransebeș și Oravița și dacă era posibil și cu concursul așezămintelor culturale colaboratoare. În aceste sens comitetul de organizare trebuia să solicite autorităților din Timișoara un spațiu corespunzător și trecerea în folosința Regionalei a caselor culturale și a bibliotecilor comunale. În același timp trebuia lansat un apel către toate societățile culturale românești din Banat pentru a se înscrie în Regională²⁴.

După ce Comitetul despărțământului județean central Timișoara a aprobat, în ședința din 14 iunie 1935, înființarea Regionalei bănățene, la 23 iunie 1935 s-a convocat Adunarea Generală a despărțământului, în comuna timișeană Chișoda. Alexandru Marta a informat adunarea despre demersurile întreprinse pentru înființarea Regionalei²⁵. Ioan Doboșan și Gheorghe Penția a propus adunării aprobarea hotărârii comitetului de înființare a Regionalei bănățene, cu rezerva de a se preciza și raporturile materiale dintre aceasta și conducerea centrală de la Sibiu. În unanimitate adunarea a aprobat înființarea Regionalei "Astra Bănățeană".

În ciuda eforturilor depuse de Iuliu Moldovan, Alexandru Marta și de către președinții despărțământelor bănățene nu s-a putut convoca, la 8 septembrie 1935, adunarea de constituire a Regionalei bănățene, așa cum se stabilise în ședința Comitetului Central a "Astei" din 4 mai 1935²⁶. Trebuiau clarificate mai multe probleme, și în special cele legate de raporturile dintre Regională și conducerea centrală. În același timp, trebuiau depășite orgolii și vanități, și nu în ultimul rând, conștientizate celelalte societăți culturale de viabilitatea proiectului cultural inițiat de "Astra".

Într-un articol publicat în *Fruncea*, profesorul Traian Topliceanu punea o serie de întrebări retorice: "Dacă ne creăm o Regională a Banatului, de ce trebuie să mai dăm centralei jumătate din agoniseala ce o vom face? N-am dat noi destul?

21. *Ibidem*, doc. 1603/1935, f. 1-7.

22. *Ibidem*.

23. *Ibidem*.

24. *Ibidem*.

25. *Ibidem*, doc. 2269/1935, f. 15; vezi și *Grai românesc*, an. II, nr. 15 din 31 iulie 1935.

26. D. J. S. A. N., *Fond Astra Procese-verbale*, doc. 1601/1935, f. 25.

Nu de la noi s-a început adunarea fondului pentru teatrul românesc? Nu s-au adunat sume însemnate? Unde este acest fond? Ce s-a făcut cu el?”²⁷. Propunerea lui Topliceanu și a altor intelectuali bănățeni nemulțumiți de centralismul “Astrei” era: “Să facem Regionala <Astrei> în Banat, dar să nu dăm nici un leu centralei. Nevoile noastre de aci sunt cu mult mai serioase ca cele de la Sibiu și Cluj pentru ca să putem face pe generoșii. Regionala Banatului să aibă cu centrala numai o legătură morală în ceea ce ne privește pe noi, iar centrala să aibă în plus și o legătură materială, în sensul că ne va repartiza o sumă ce ni se cuvine din subvențiile ce le primește de la stat”²⁸. Stabilirea unor raporturi precise între Regionala ce urma să fie înființată în Banat și conducerea centrală a “Astrei” a amânat înființarea acesteia.

O altă cauză a amânării datei de constituire a Regionalei a fost rivalitatea dintre societățile culturale bănățene și numărul lor mult prea mare. În raportul de activitate pe anul 1930 al despărțământului central Timișoara se sublinia că numai în Timișoara activau 16 societăți culturale românești, apreciindu-se, în mod justificat, că aceste societăți ar avea rezultate mult mai bune dacă și-ar stabili “un program comun de acțiune”²⁹. În ciuda propunerilor repetate de colaborare făcute de despărțământul Timișoara, unele societăți culturale bănățene – Asociația Culturală din Banat³⁰ și Cercul Academic Bănățean³¹ - refuzau colaborarea, considerând, în mod eronat, că “Astra” și-a epuizat rolul și mijloacele de acțiune în Banat. Reuniunea Română de Cântări, Muzică și Lectură din Anina accepta colaborarea cu “Astra”, dar respingea includerea în Regională³². Opoziția cea mai înverșunată față de Regională a avut-o Institutul Social Banat-Crișana. Dacă în 1933 institutul ce se dorea a fi “un izvor de indicații și de armonizare pentru activitatea celorlalte instituții” coopta în comitetul de conducere membrii marcanți ai despărțământului Timișoara – Patrachie Țiucra, Al. Marta, Gh. Munteanu și Traian Golumba³³ - în 1935 vicepreședintele Cornel Groșoreanu era îngrijorat de intenția înființării unei Regionale a “Astrei” în Banat. Într-o scrisoare trimisă lui

Dimitrie Gusti își exprima refuzul categoric față de o posibilă includere a Institutului Social Banat-Crișana în Regionala “Astrei”³⁴. Cornel Groșoreanu va purta și o corespondență cu Iuliu Moldovan, președintele “Astrei”, pentru a clarifica poziția institutului față de Regionala “Astrei”³⁵. În scrisoarea trimisă la 6 octombrie 1935, C. Groșoreanu se pronunță pentru colaborarea dintre cele două societăți culturale, pentru că Institutul Social Banat-Crișana nu are nici timpul și nici mijloacele necesare pentru lucrări practice iar culturalizarea nici nu intră în atribuțiile sale. Pentru realizarea acestei colaborări, el a propus cooptarea reciprocă a reprezentanților celor două societăți culturale în organele de conducere. Astfel, în Comitetul Central al Regionalei urmau să fie incluși atât președintele Institutului Social Banat-Crișana, cât și cel al secției din Arad, iar în Comitetul coordonator al Institutului Social Banat-Crișana urmau să fie cooptați președintele și primul vicepreședinte al Regionalei³⁶. În răspunsul dat în 12 octombrie 1935, Iuliu Moldovan se pronunța pentru fuziunea societăților culturale din Banat, deoarece “numai prin o singură conducere, printr-un singur program de muncă care să asigure atât cercetările necesare cunoașterii realității, cât și activitatea și realizările practice se poate ajunge la rezultatul dorit”³⁷. Corespondența dintre cele două personalități culturale va continua pe parcursul anului 1935 fără să se ajungă la o armonizare a pozițiilor exprimate.

La 15 decembrie 1935, Iuliu Moldovan revine la Timișoara, ajungând la o înțelegere cu majoritatea societăților culturale din Banat: Muzeul Bănățean, Asociația Corurilor și Fanfarelor din Banat, Liga Antirevizionistă din Banat etc.³⁸. Acestea urmau să se federalizeze sub egida “Astrei”, având un program comun pentru combaterea depopulării Banatului, dar păstrându-și independența și statutele. Pentru că Institutul Social Banat-Crișana refuza federalizarea sub egida “Astrei”, Iuliu Moldovan solicita Comitetului Central împuternicirea de a continua tratativele de federalizare. Va renunța la aceste tratative în primăvara anului 1936, informând, în acest sens, Comitetul Central, în ședința din 7

27. Tr. Topliceanu, “Astra” și Banatul în *Fruncea*, an. II, nr. 24 din 15 iunie 1935, 1.

28. *Ibidem*.

29. D. J. S. A. N., *Fond Astra*, doc. 1891/1931.

30. *Vestul*, an. I, nr. 78 din 28 iulie 1930.

31. *Acțiunea*, an. III, nr. 16 din 26 aprilie 1936.

32. Direcția Județeană Caraș-Severin a Arhivelor Naționale, *Fond “Astra”. Despărțământul Oravița*, dosar 13/1935, f. 54 (în continuare: D.J.C.S.A.N...).

33. Raportul Secretarului General despre activitate Institutului Social Banat-Crișana de la 30 ianuarie 1933-31 martie 1934 în *RISBC*, an. II, nr. 6-9, noiembrie-decembrie 1934, 85-86.

34. Carmen Albert, Valeriu Leu, Din Istoria cercetării sociologice în Banat : Dimitrie Gusti, Anton Golopenția, Cornel Groșoreanu și Institutul Social Banat-Crișana (1932-1944), în *Banatica*, 14, 1996, 363.

35. Carmen Albert, Cornel Groșoreanu și problema înființării Regionalei “Astra Bănățeană”, în *Banatica*, 14, 1996, 388-393.

36. D. J. C. S. A. N., *Fond Muzeul de Istorie al Județului Caraș Severin din Reșița*, inv. 1195/1-1196/1.

37. *Ibidem*, inv. 1197/1-1199.

38. D. J. S. A. N., *Fond. Astra*, doc. 521/1936, f. 2.

martie 1936³⁹. Președintele “Astrei” considera că proiectul de federalizare a societăților culturale din Banat se poate realiza și fără participarea Institutului Social Banat-Crișana, deoarece obține colaborarea majorității societăților culturale bănățene, inclusiv a celor doi episcopi ai Banatului: Vasile Lăzărescu, episcopul ortodox al Caransebeșului și Ioan Bălan, episcopul greco-catolic al Lugojului. În ciuda insistenței lui Iuliu Moldovan și a promisiunilor primite din partea multor intelectuali bănățeni, Regionala nu s-a putut înființa în cursul anului 1936. La 31 ianuarie 1937, președintele Iuliu Moldovan, considerând că au fost depășite obstacolele majore, a convocat la Timișoara o întâlnire a președinților despărțămintelor “Astrei” din Banat. S-a hotărât convocarea, în cel mai scurt timp posibil, a adunării de constituire a Regionalei bănățene, care să coordoneze mișcarea culturală din Banat⁴⁰. În urma acestor eforturi depuse atât de către președintele “Astrei”, cât și de fruntașii vieții culturale din Banat, Comitetul Central al “Astrei” a hotărât, în ședința plenară din 6 februarie 1937, în baza art. 38 din statutele “Astrei”, convocarea adunării de constituire a Regionalei Bănățene, în ziua de 28 februarie 1937, la Timișoara⁴¹. La 11 februarie vicepreședintele Gh. Preda îl informa pe Alexandru Marta de convocarea adunării și ordinea de zi a acesteia. Aceste două documente au fost trimise spre publicare celor mai importante publicații din Ardeal – *Patria, Gazeta Transilvaniei, Telegraful român* –, dar și din capitală – *Universul, Viitorul, Țara noastră, Dreptatea, Curentul și Îndreptarea*⁴². În aceeași zi, au fost expediate, în colet separat, pe adresa lui Al. Marta 260 exemplare din “Convocarea” adunării pentru a fi trimise publicațiilor din Banat, autorităților și societăților culturale, precum și personalităților ce urmau să fie invitate la adunare.

Hotărârea convocării adunării de constituire a Regionalei “Astra Bănățeană” a declanșat un puternic entuziasm în Banat, întreținut și de presa bănățeană care cerea tuturor factorilor responsabili de viitorul Banatului să-și aducă contribuția la reușita acestei adunări. La 12 februarie, Comitetul pentru organizarea Regionalei “Astra Bănățeană”,

lansa un Apel de constituire a Regionalei ce va fi semnat de 174 de personalități culturale și politice din Banat: Vasile Lăzărescu, episcopul ortodox al Caransebeșului, Andrei Magier, episcopul ortodox al Aradului, Ioan Bălan, episcopul greco-catolic al Lugojului, Antoniu Mocioni, Sever Bocu, Tiberiu Brediceanu, dr. Dimitrie Nistor, prefectul județului Timiș-Torontal, dr. Victor Curuțiu, prefectul județului Severin, col. Ioan Băleanu, prefectul județului Caraș, primarii orașelor Timișoara, Lugoj, Caransebeș și Oravița, rectorii Politehnicii și Academiei de Belle-Arte, Sabin Evuțianu, inspector general al Regiunii școlare Timișoara, președinții despărțămintelor bănățene și ai altor societăți și asociații culturale din Banat⁴³. Și de această dată, Cornel Groșoreanu a refuzat orice colaborare cu cei ce doreau înființarea Regionalei, dar la scurt timp își va schimba atitudinea și va fi prezent la adunarea din 28 februarie 1937. Apelul atrăgea atenția bănățenilor asupra depopulării Banatului și necesității unirii forțelor spirituale, pentru că momentul era favorabil, cerându-se doar “coordonarea și sistematizarea muncii constructive și sporirea forțelor prin unire și prin adeziuni noi, căci în fața noastră avem nu numai răni care cer tămăduire, ci și mirajul unei noi vieți, plină de idealism local și năzuințe spre o viață superioară”⁴⁴. “Astra” își va asuma rolul unirii forțelor culturale din Banat și în acest sens în ziua de 28 februarie “va pune temelile <Astrei Bănățene>, adunând într-o regională a Banatului toate cele trei despărțăminte județene și astfel întărită, având ramificații în întreaga provincie, ea își oferă concursul său tuturor energiilor din Banat, constituite sau nu în asociațiuni, care activează pe terenul binelui obștesc”. Erau invitați să participe la acest „act solemn” toți cei interesați de promovarea unui “regionalism constructiv și nobil” care să-i asigure Banatului strălucirea de altădată exprimată prin “lozinca Banatu-i fruncea”⁴⁵.

Apeluri similare, adresate în special intelectualilor, făceau și publicațiile bănățene. Într-un articol publicat în gazeta *Acțiunea*, cu un titlu sugestiv: “Către intelectualii bănățeni”, profesorul Tiberiu Mităr, președintele despărțământului Lugoj al “Astrei”, atrăgea atenția “de datoria ce o au, de a lucra din răspuțeri la îndrumarea pe calea vieții a acestei provincii”, dacă doresc ca Banatul să devină “cea mai frumoasă piatră scumpă pe Coroana României Mari”⁴⁶. Se solicita colaborarea “tuturor

39. D. J. S. A. N., *Fond Astra*, doc 958/1936, f. 3.

40. *Banatul*, Timișoara, an. III, nr. 6 din 14 februarie 1937; vezi și *Vestul*.

41. D. J. S. A. N., *Fond Astra, Procese verbale ale Comitetului Central al Asociațiunii*, 1937, doc. 499/1937, f. 6; vezi și *Transilvania*, an. LXVIII, Nr. 1, ianuarie-februarie 1937, p. 60; *Telegraful român*, Sibiu, an. LXXXV, nr. 7 din 14 februarie 1937; *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an 1000, nr. 14 din 18 februarie 1937.

42. Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, *Fond Astra, Despărțământul Timișoara*, dosar 97/1937, f. 9 (în continuare: D. J. T. A. N.).

43. *Ibidem*, f. 23-69.

44. *Ibidem*, f. 4.

45. *Ibidem*, f. 5; vezi și *Vestul*, an. VIII, nr. 1875 din 27 februarie 1937.

46. *Acțiunea*, an. IV, nr. 9 din 28 februarie 1937.

puterilor intelectuale productive din Banat” pentru că în Regionala “Astrei” “au loc toți care vor și care trebuie să lucreze pentru îndrumarea pe drumul progresului a țărânimii bănățene”. Articolul se încheia cu îndemnul adresat intelectualilor bănățeni: “Să mergem deci, la Timișoara!”⁴⁷. În termeni similari se adresa cititorilor săi și gazeta *Banatul*, organ al Frontului Românesc din județul Timiș-Torontal: “Bănățeni! Să nu lipsească nimeni de la această adunare de constituire, care va trebui să fie sărbătoarea solidarității culturale a bănățenilor în cadrele Astrei”⁴⁸. Cotidianul timișorean *Vestul* aștepta ziua de 28 februarie “cu emoție și cu credință că realizarea de acum nu va fi nicidecum o reeditare a nefericitei <Uniuni Bănățene> mult trâmbițată dar cu o viață efemeră”⁴⁹.

Convocată în localul Școlii de Comerț din Timișoara, adunarea de constituire a Regionalei “Astra Bănățeană” avea un program încărcat: cuvântul de deschidere, rostit de vicepreședintele “Astrei”, Gh. Preda; cuvântul președintelui Comitetului de organizare Al. Marta; mesajele adresate de către reprezentanții autorităților locale și ai societăților culturale; delegarea organelor de conducere ale Regionalei; aprobarea regulamentului de funcționare a Regionalei; ședința plenară a secțiilor științifice și literare și conferința susținută de Gh. Preda cu subiectul, “Distinși oameni și mari nevropați”⁵⁰.

Erau prezenți la această adunare episcopul Caransebeșului, Vasile Lăzărescu, dr. Nicolae Brânzeu, prepozit capitular din Lugoj, Constantin Kiritescu, secretar general în Ministerul Educației Naționale, dr. Gh. Preda, vicepreședintele “Astrei”, Constantin Teodorescu, rectorul Politehnicii, dr. Dimitrie Nistor, prefectul județului Timiș-Torontal, Alexandru Marta, președintele Curții de Apel Timișoara, Ioachim Miloia, directorul Muzeului Bănățean, Ioan Oprea, președintele Camerei de Comerț, Cornel Groșoreanu, președintele Institutului Social Banat-Crișana, Iuliu Coste, președintele filialei Caselor Naționale, Aurelia Ciobanu, președinta Reuniunii Femeilor Române din Banat, prof. Vasile Mihoc, reprezentantul Asociației Profesorilor Secundari din Banat, Sabin Evușianu, inspector școlar general, dr. Nicolae Buteanu, inspector general sanitar, Sabin Drăgoi, directorul Conservatorului din Timișoara, Sever Bocu, Aurel Cosma, Petru Nemoianu, George

Dobrin, Nicolae Ursu, președinții despărțămintelor bănățene ale “Astrei”, reprezentanți ai altor societăți culturale din Banat, directorii celor mai importante licee și alte personalități culturale și politice din Banat⁵¹. Nu fără efort au fost convinși reprezentanții partidelor politice să lase de o parte “hainele și papucii de partid” și să intre “în sanctuar cu sufletul curat”⁵².

Deschizând adunarea, Gh. Preda își exprima deplina satisfacție de a fi prezent în acest “colț pitoresc al țării românești, cu priveliști încântătoare, cu bogății naturale, cu un farmec specific etnic, manifestat prin atât de frumoase cântece, dansuri și costume”, ce a dat atâția patrioți și oameni de cultură⁵³. Evidențiind rolul și activitatea despărțămintelor bănățene în păstrarea și conservarea specificului românesc într-o regiune a interferențelor etnice și culturale, vicepreședintele “Astrei” sublinia că “pentru o mai bună utilizare a energiilor intelectuale din această regiune, și la dorința exprimată de despărțăminte, de instituțiile culturale din Banat și de atâția valoroși intelectuali bănățeni”, Comitetul Central al “Astrei” a hotărât înființarea Regionalei “Astra Bănățeană” cu sediul la Timișoara⁵⁴.

Din partea comitetului de organizare a adunării a luat cuvântul Al. Marta care, evocând momentul de glorie dar și de neîmpliniri al românilor, sublinia luciditatea conducătorilor “Astrei”, pentru că au înțeles, după înfrângerea Revoluției de la 1848, că “legea, limba și moșia nu se mai pot apăra numai cu arma” și pentru cucerirea “dreptății neamului” trebuie luminat poporul. Aceasta a fost principala rațiune a întemeierii “Astrei”, iar rolul jucat de ea în realizarea mărețului ideal al unității naționale a justificat pe deplin înființarea ei. Pentru ca “Astra” să poată avea un sens și un rol în Banat în noile condiții ale României Mari, Al. Marta a propus adunării înființarea Regionalei “Astra Bănățeană”⁵⁵. Înființarea Regionalei era considerată de către președintele Comitetului de organizare drept “o necesitate spirituală a Banatului”, pentru că “numai în regrouparea forțelor în jurul acestui vechi așezământ cultural se poate întrezări înflorirea și culturalizarea Banatului”⁵⁶.

După supunerea la vot și aprobarea în unanimitate a constituirii Regionalei “Astra Bănățeană”, au urmat discursurile reprezentanților celor două biserici, ai societăților culturale și ai

47. *Ibidem*.

48. *Banatul*, an. III, nr. 6 din 14 februarie 1937.

49. *Vestul*, an. VIII, nr. 1860 din februarie 1937.

50. D. J. S. A. N., *Fond Astra*, doc. 493/1937, f. 10; vezi și *Transilvania*, nr. 1, ianuarie-februarie 1937, p. 60; *Gazeta Transilvaniei*, an. 100, nr. 14 din 18 februarie 1937; *Răsunetul*, an. XVI, nr. 9 din 28 februarie 1937.

51. D. J. S. A. N., *Fond Astra*, doc. 1021/1937, f. 2-3.

52. *Vestul*, an. VIII, nr. 1860 din 10 februarie 1937.

53. Constituirea Regionalei “Astrei Bănățene”, *Transilvania*, an. LXVIII, nr. 2, martie-aprilie 1937, 75.

54. *Ibidem*, 78.

55. *Ibidem*, 82.

56. D. J. S. A. N., *Fond Astra*, doc. 1021/1937, f. 6.

autorităților locale. Toți au subliniat importanța constituirii Regionalei bănățene pentru o mai bună organizare a vieții culturale și o integrare a ei în patrimoniul cultural-național. Episcopul ortodox al Caransebeșului a arătat, în cuvinte emoționante, că “bănățenii prea și-au irosit energiile creatoare în mici biserițe” și că era timpul “să se solidarizeze toți binevoitorii păturii țărânimii în jurul “Astrei”⁵⁷. Nicolae Brânzeu, prepozit capitular al Episcopiei greco-catolice din Lugoj, își exprima speranța că Regionala va fi la înălțimea așteptărilor ce s-au pus în ea, pentru că “toate acțiunile culturale, naționale, pornite în Banat au avut un succes real și nici în viitor acest colț de țară nu se va dezminți”⁵⁸. Secretarul general al Ministerului Educației Naționale, prof. Constantin Kirițescu, a salutat adunarea în numele ministrului Constantin Angelescu și al școlii românești de pretutindeni, arătând că școala românească, prin slujitorii săi, sprijină toate acțiunile de răspândire a culturii pornite de instituțiile și societățile culturale. Între acestea, el consideră că locul întâi îi revine “Astrei”⁵⁹. Prefectul județului Timiș-Torontal felicită inițiatorii adunării de constituire a Regionalei bănățene, asigurându-i, în același timp, de “tot sprijinul moral și material ca <Astra> să-și atingă scopul”⁶⁰. Teodor Catalina, ajutor de primar al municipiului Timișoara, considera înființarea Regionalei “Astra Bănățeană” drept prima satisfacție oferită celor ce, de aproape un deceniu, cereau ca Banatul să fie recunoscut ca o unitate cu interese și aspirații specifice⁶¹. Subliniind faptul că “Astra” n-a fost doar “o simplă asociație formată din românii cei mai de seamă, dornici de a răspândi în masele largi cultura națională”, ci și “o cetate de conservare, de întărire și de expansiune a tuturor forțelor naționale acumulate de veacuri în poporul nostru”, Vasile Mihoc, în numele Asociației Profesorilor Secundari din Timișoara, asigura conducerea Regionalei de sprijinul, puterea de muncă, priceperea și entuziasmul slujitorilor școlii bănățene⁶². Sever Bocu, președintele despărțământului Lipova și aspirant discret la conducerea Regionalei, a rostit un lung discurs în care făcea elogiul “Astrei” și își exprima speranța în reușita Regionalei bănățene⁶³. În numele Casei Naționale din Banat a vorbit

președintele Iuliu Coste, fost prefect al județului Timiș - Torontal, exprimându-și convingerea că “tot ce este întemeiat pe cultură este indestructibil mai ales când la baza ei se găsește moralitatea”⁶⁴. Salutând inițiativa creării acestei Regionale, Aurelia Ciobanu, președinta Reuniunii Femeilor Române din Timișoara, și-a exprimat speranța că “drapelul culturii naționale desfășurat” cu această ocazie va fi “salutat cu multă dragoste pe toată întinderea iubitului nostru Banat de către toți și toate care își iubesc țara și neamul”⁶⁵. După alte luări de cuvânt s-a aprobat Regulamentul intern al Regionalei “Astra Bănățeană” și s-au ales organele de conducere.

Potrivit Regulamentului⁶⁶, “Astra Bănățeană” se extindea în județele Caraș Severin și Timiș - Torontal, având sediul în Timișoara. Scopul Regionalei era cel înscris în statutele “Astrei”. Pentru realizarea obiectivelor și programului de activități, Regionala avea la dispoziție mijloace materiale provenite din: 80% din cotizația membrilor fondatori și pe viață de pe teritoriul arondat, veniturile realizate din vânzarea publicațiilor Regionalei și organizarea concertelor, petrecerilor, conferințelor, serbărilor, loteriilor și expozițiilor, precum și din donații, moșteniri, colecte, subvenții sau ajutoare de la stat, județ, plasă, comună, instituții și societăți și de la particulari. Membrii Regionalei erau, ca și în cazul “Astrei”, fondatori, pe viață, activi, ajutători, onorari și corespondenți. Primirea membrilor fondatori, pe viață, activi și ajutători se aproba de către Comitetul Regionalei și se informa Comitetul Central de la Sibiu pentru a-i lua în evidență și a le elibera membrilor fondatori și pe viață diplomele de membru. Membrii onorari erau aprobați de către Adunarea Generală a “Astrei” în urma propunerilor făcute de Regională și înaintate spre aprobare de Comitetul Central de la Sibiu. Membrii corespondenți erau propuși de către secțiile științifice ale Regionalei, Comitetului acesteia care înainta propunerea spre aprobare Adunării Generale a Regionalei.

Regionala avea o conducere proprie – Adunarea Generală, Comitetul Regionalei și funcționarii Regionalei – supravegheată și îndrumată de către Comitetul Central al “Astrei”⁶⁷. Adunarea Generală se convoca anual iar în cazuri excepționale de mai multe ori. La adunare luau parte toți membrii Regionalei, dar drept de vot decisiv aveau numai acei membri fondatori, pe viață și activi, ce au fost

57. *Ibidem*.

58. *Ibidem*.

59. *Ibidem*, f. 8.

60. *Ibidem*.

61. Astra Bănățeană în *Lucașfărușul*, an. III, nr. 3-4, martie-aprilie 1937, 111.

62. *Ibidem*, 112; vezi și *Vestul*, an. VIII, nr. 1877 din 2 martie 1937.

63. *Lucașfărușul*, an. III, nr. 3-4, martie-aprilie 1937, 112-114; vezi și *Vestul*, an. VIII, nr. 1878 din 3 martie 1937.

64. *Lucașfărușul*, an. III, nr. 3-4, martie-aprilie 1937, 112-114.

65. *Ibidem*, 115.

66. Regulament intern pentru Regionala bănățeană a “Astrei” în *Ibidem*, 118-121.

67. *Ibidem*.

confirmați în anul precedent și aveau cotizația achitată. Membrii onorari, corespondenți și ajutători aveau doar drept de vot consultativ. Convocarea adunării se făcea prin anunțuri în presă cu cel puțin 15 zile înainte. Locul adunării viitoare se stabilea în ultima Adunare Generală de către aceasta, iar data desfășurării era fixată de către Comitetul Regionalei. Potrivit articolului 12 din Regulament, Adunarea alegea președintele și Comitetul Regionalei, stabilea direcțiile de activitate, hotăra primirea de noi membri corespondenți, numea membrii activi ai secțiilor etc. Hotărârile adunării erau trimise Comitetului Central al "Astrei", iar cele ce depășeau interesele Regionalei se puteau aplica numai după ce primeau aprobarea conducerii de la Sibiu.

Organul executiv al Regionalei era Comitetul ales pe timp de 5 ani și compus din 25 membrii activi și din președinții departamentelor județene și ai secțiilor științifice literare ca membri de drept. Comitetul Regionalei ținea în fiecare an două ședințe plenare, în fiecare lună o ședință ordinară și ori de câte ori era nevoie ședințe extraordinare. Comitetul alegea funcționari, organiza și supraveghea departamentele și cercurile culturale de pe teritoriul Regionalei, întocmea bugetul de venituri și cheltuieli, administra averea Regionalei, executa hotărârile adunărilor generale și dispozițiile Comitetului Central de la Sibiu etc.

Potrivit articolului 22 din Regulament, funcționarii Regionalei erau: președintele, vicepreședinții, secretarul, secretarul cu propaganda, contabilul, casierul, controlorul, bibliotecarul, economul, custodele muzeului și conferențiarul. Toate aceste funcții erau onorifice. Președintele Regionalei, ales pe o perioadă de 5 ani, era de drept vicepreședinte onorific al "Astrei".

Regionala își desfășura activitatea de cercetare și îndrumare în cadrul a 10 secții literare și științifice: literară, juridică și administrativă, istorică, etnografică și de muzeu, social-economică, demografică și etnopolitică, medicală și biopolitică, feminină, de educație națională și artistică⁶⁸. Fiecare secție era formată din cel puțin 5 membri activi și un număr corespunzător de membri corespondenți, toți aleși pe o perioadă de 5 ani. Trebuie remarcat faptul că, potrivit acestui regulament de funcționare, Regionala bănățeană avea autonomie și responsabilitate în acțiunile întreprinse. Ea nu putea angaja sub raport material averea administrată de Comitetul Central al "Astrei". Aprobarea hotărârilor și programelor Regionalei bănățene de către Comitetul Central de la Sibiu nu angaja răspunderea morală și juridică a "Astrei" și nici patrimoniul ei.

Adunarea din 28 februarie 1937 l-a ales pe Anton Mocioni președinte de onoare al Regionalei bănățene, iar pe inspectorul general școlar Sabin Evuțianu, în funcție de președinte activ. Mulțumind pentru încrederea acordată, Sabin Evuțianu își exprima speranța într-o "colaborare sinceră și curată, o solidarizare a tuturor celor ce locuiesc acest Banat și vor să activeze cu dragoste, cu pricepere și cu sârg, pentru a-l cerceta și cunoaște în toată realitatea lui, cu toate defectele și neajunsurile și cu toate calitățile"⁶⁹. Era convins că drumul nu va fi deloc ușor și fără greutate, dar nu peste puterile solidare ale bănățenilor, pentru că Banatul avea atât o tradiție culturală, cât și o generație de intelectuali "muncitori pentru acest Banat zbuciumat, frământat, contaminat, decimat și, totuși atât de bogat în toată privința, încât a fost numit de o parte <grânar>, de altă parte <pământ clasic al talentului>"⁷⁰. În același timp, Regionala bănățeană deși va avea individualitate și autonomie, nu va rămâne o organizație culturală izolată, ci va colabora cu organele centrale de la Sibiu și cu toate societățile culturale românești interesate de promovarea culturii naționale. Numai pe această cale, aprecia Evuțianu, se poate realiza "integrarea patrimoniului bănățean în patrimoniul național, păstrarea și potențarea sufletului bănățean ca o mândră și puternică contribuție la unitatea sufletească a neamului românesc"⁷¹. Președintele Regionalei atrăgea atenția asupra rolului pozitiv jucat de regionalismul cultural, admis și în educație, fără a fi atinsă cătuși de puțin unitatea națională. Dimpotrivă, continua Evuțianu, regionalismul cultural contribuie la solidaritatea națională pentru că: "Uniformitate nu există nicăieri, nici în macrocosmos, nici în microcosmos. Uniformizarea e combătută și în știința educației, căci ea duce la completa anchilozare. Regiunea e o realitate. Banatul e una din regiunile distincte ale Țării Românești, o unitate geografică, istorică, etnică, culturală și economică, ce are însă o valoare și un rost de trăire numai alături de celelalte regiuni surori ale ei, în hotarele etnice și naturale... ale României Mari, una și indivizibilă"⁷².

În Biroul Regionalei au fost aleși, alături de președintele Sabin Evuțianu, și vicepreședinții Nicolae Buteanu și Aurel Cosma, Traian Topliceanu (secretar), Ștefan German (casier), Ioan Vințan (contabil), Pavel Gherman Bosică (bibliotecar),

69. Constituirea Regionalei "Astra Bănățeană", *Transilvania*, an. 68, nr. 2, martie-aprilie 1937, 84.

70. *Ibidem*.

71. *Ibidem*, 85.

72. *Ibidem*, p. 86; vezi și *Luceafărul*, an. III, nr. 3-4, martie-aprilie 1937, 116-117.

68. *Ibidem*.

Vichentie Ardeleanu (conferențiar)⁷³. Membrii de drept în Comitetul Regionalei erau episcopii ortodocși ai Aradului și Lugojului, Andreiu Mager și Vasile Lăzărescu, episcopul greco-catolic din Lugoj, Ioan Bălan, Tiberiu Brediceanu, Sever Bocu și președinții despărțămintelor “Astrei” din Timișoara (Patrichie Țiucra), Caransebeș (Cornel Corneanu), Lugoj (Tiberiu Mitâr) și Oravița (Ilie Rusmir)⁷⁴. Au fost cooptați în Comitetul Regionalei și generalul Alexandru Bunescu, comandantul Diviziei I Timișoara, Dimitrie Nistor, prefectul județului Timiș - Torontal, Victor Curușiu, prefectul județului Severin, Ioan Băleanu, prefectul județului Caraș și primarul municipiului Timișoara, Augustin Coman. În același timp, au fost aleși în Comitetul Regionalei 25 de membri, intelectuali remarcați prin activitatea depusă în slujba Banatului: Sabin Drăgoi, Coriolan Băran, Iuliu Coste, Avram Imbroane, Constantin Teodorescu, Aurel Peteanu, Ludovic Ciobanu, Patrichie Râmneanțu, Gheorghe Munteanu, Nicolae Brânzeu, Romulus Boldea, Nicolae Domășneanu etc.⁷⁵. Adunarea a ales și președinții a nouă secții: Al. Marta (secția juridică), Nicolae Jucu (literară), Cornel Groșoreanu (social-economică), Iosif Velceanu (artistică), Patrichie Râmneanțu (demografică), Alexandru Miletici (medicală), Ioachim Miloia (istorico-muzeală), Vasile Mioc (educație-națională) și Aurelia Cioban (feminină).

Adunarea de constituire a Regionalei “Astra Bănățeană” s-a bucurat atât de atenția conducerii centrale a “Astrei” cât și a presei din Banat și nu numai. În ședința ordinară a Comitetului Central din 6 martie 1937, Gh. Preda informa conducerea “Astrei” despre adunarea de la Timișoara care s-a desfășurat “cu entuziasm, în deplină înțelegere, fără nici cel mai mic incident” și considera întoarcerea bănățenilor la <Astra> drept “un act istoric”⁷⁶. Președintele Iuliu Moldovan aprecia că: “Evenimentul cel mai de seamă din trecutul apropiat al <Astrei> este, fără îndoială înființarea Regionalei bănățene. După o muncă pregătitoare de mai mulți ani a luat ființă o organizație culturală puternică “ce va trebui să-și desfășoare activitatea nu atât întru răspândirea cărții și a unei culturi generale, ci îndeosebi întru păstrarea și regenerarea patrimoniului etnic și combaterea declinului calitativ și numeric”⁷⁷. Cel mai important ziar

bănățean *Vestul*, a acordat un spațiu important evenimentului, considerând adunarea drept “un adevărat parlament cultural al provinciei noastre, un parlament în care toată lumea era pătrunsă de sensul profund al acestei manifestațiuni solidare, pătrunsă de trecutul plin de fapte înfrățite, pătrunsă de ceea ce prezentul cere drept contribuție efectivă de la actualele generații”⁷⁸. Avocatul Ioan Subțire consemna în săptămânalul *Voința Banatului*: “Erau clipe înălțătoare, când vedeai tot ce Banatul are mai ales, dezbrăcat de diferențieri politice, adunați la o adunare culturală specific bănățeană ... Înființarea Regionalei bănățene poate salva interesele neglijate ale acestei provincii și poate valida însușirile bănățene, de care ne mândrim și care formează un tezaur, de care, dacă nu noi, doar copiii noștri trebuie să profite”⁷⁹. Calendarul aceleiași publicații vedea în Regionala “Astra Bănățeană” “o realizare a spiritului regional promovat în Banat imediat după apariția primelor decepții aduse de evoluția României Mari”⁸⁰. Într-un editorial consacrat manifestării culturale de la Timișoara, Nicolae Roșu, directorul ziarului *Cuvântul satelor* își informa cititorii, în cea mai mare parte locuitori ai satelor din Banat, despre constituirea Regionalei bănățene apreciind că, deși au fost mai multe încercări de solidarizare a spiritului bănățean, ele au eșuat pentru că: “Nu s-a încercat nici o dată o solidarizare sinceră, pe deasupra egoismului partidist, a tuturor energiilor pentru valorificarea drepturilor Banatului, cel puțin cât s-a făcut pentru alte provincii... Manifestarea de duminică, de la Timișoara are la bază culturalul, așa cum au afirmat mai toți vorbitorii, singurul pe care se poate fonda adevărata solidaritate bănățeană și adevăratul regionalism, cel constructiv”⁸¹. Revista Cercului Juridic Bănățean își exprima bucuria pentru realizarea unui important proiect cultural ce trebuia “să actualizeze lozinca <Banatu-i fruncea>, să-i redea consimțământul mândrelor sale năzuinți, să lupte pentru realizarea lor, într-un cuvânt să asigure regenerarea fizică și morală a româneștei populațiuni a Banatului”⁸². Revista de cultură *Luceafărul*, ce va deveni publicația culturală a Regionalei, considera constituirea acesteia drept unul dintre cele mai importante evenimente culturale din istoria Banatului, punându-și paginile la dispoziția celor ce doreau să

73. *Ibidem*, 122.

74. *Transilvania*, an. LXVIII, nr. 2, martie-aprilie 1937, 128; vezi și *Vestul*, an. III, nr. 1877 din 2 martie 1937.

75. *Ibidem*, vezi și *Transilvania*, an. LXVIII, nr. 2, martie-aprilie 1937, 128; *Luceafărul*, an. III, nr. 3-4, martie-aprilie 1937, 115.

76. D. J. S. A. N., *Fond Astra, Procese verbale*, doc. 888/1937, f. 12.

77. *Transilvania*, an. LXVIII, nr. 4, iulie-august, 1937, 215.

78. S-a constituit “Astra Bănățeană” în *Vestul*, an. VIII, nr. 1877 din 2 martie 1937.

79. Ioan Subțire, Solidaritate bănățeană în *Voința Banatului*, an. XVIII, nr. 10 din 7 martie 1937.

80. *Calendarul Voința Banatului*, Timișoara 1938, 43.

81. Nicolae Roșu, “Astra” bănățeană, *Cuvântul satelor*, an. XI, nr. 10 din 7 martie 1937.

82. V. M. Theodorescu, Omagiul “Astrei”, *RCJB*, an. VI, nr. 2 din 28 februarie 1937, 74.

contribuie la “regenerarea patrimoniului românesc al Banatului”⁸³.

Și presa din celelalte orașe bănățene acorda spații însemnate adunării de la Timișoara, elogiindu-i pe intelectualii bănățeni aflați în Comitetul de organizare și exprimându-și speranța că va începe o nouă etapă în activitatea “Astrei” în Banat. Lugojenii sperau că Regionala bănățeană “va fi prin excelență un izvor de apă vie, de împărsărire sufletească și de intensificare a vieții pentru toată suflarea românească”⁸⁴. “Astra trebuie azi mai mult ca oricând să topească, la focu-i sacru al culturii creștine, toate pasiunile de partid sau confesionale... să stea zid de neînvins, în fața puhoiului murdar al literaturii pornografice și antiromânești și anticreștine”⁸⁵, aprecia și săptămânalul lugojan *Acțiunea. Foata diecezană* din Caransebeș își informa cititorii despre adunarea de constituire a Regionalei bănățene, exprimându-și speranța că ea va desfășura o activitate bogată și benefică pentru Banat și urându-i “cel mai desăvârșit spor la muncă”⁸⁶. Într-un editorial semnat de George Bogdan în gazeta săptămânală *Reșița* se făcea o amplă prezentare a evenimentului cultural de la Timișoara apreciindu-se că: “Banatul a fost satisfăcut. <Astra Bănățeană> întinde azi mână frățască tuturor românilor care locuiesc și iubesc plaiurile bănățene, face apel stăruitor să uite cu toții credințele politice care ne despart și indiferent de provincia în care s-au născut, să muncească cu inima curată pentru propășirea Banatului, stea de frunte a cerului românesc”⁸⁷. Cea mai importantă publicație a “Astrei”, revista *Transilvania* a consemnat toate momentele și hotărârile importante luate în adunarea de constituire a Regionalei bănățene, discursurile integrale rostite de către Gh. Preda, Alexandru Marta și Sabin Evuțianu, componența organelor de conducere, considerând că: “Prin înființarea Regionalei, Comitetul Central a intenționat o apropiere a tuturor societăților culturale și a intelectualilor din Banat, pentru ca împreună să contribuie cu mai mult succes la realizarea scopurilor Asociațiunii, în special a propășirii capitalului biologic al neamului românesc și al păstrării bunelor obiceiuri, datini și tradițiuni, împiedicând totodată depopularea care în Banat a luat în timpul din urmă proporții îngrijorătoare”⁸⁸.

Fragmente din discursurile rostite de Al. Marta, Gh. Preda, episcopul Vasile Lăzărescu și Constantin Kirițescu sunt prezentate și de către cotidianul

bucureștean *Universul*. El își informa cititorii că Timișoara a fost “locul unei înălțătoare manifestații naționale, de o covârșitoare însemnătate pentru viața culturală și socială a acestei mândre provincii românești. Îndeplinind o veche și arzătoare dorință a bănățenilor, asociația “Astra” a hotărât înființarea unei regionale pentru Banat”⁸⁹. Un alt cotidian important din București, *Dimineața*, aprecia eforturile intelectualității din Banat de a depăși patimile politice și de a se angaja într-un program cultural în “dorința realizării legitimelor aspirații ale provinciei dintre Dunăre, Tisa și Mureș”⁹⁰. Dacă presa maghiară din Timișoara – cotidienele *Déli Hírlap* și *Temesvári Hírlap* și săptămânalul *6 orai Ujság* – nu consemnează adunarea de la Timișoara, în schimb, cotidianul timișorean de limbă germană *Temesvárer Zeitung* face o amplă prezentare a programului și hotărârilor luate în adunarea de constituire a Regionalei “Astra Bănățeană”⁹¹.

Nu a lipsit nici interesul presei față de persoana președintelui Regionalei bănățene. La unison, presa bănățeană considera că s-a ales persoana cea mai potrivită pentru un asemenea for cultural. Dascăl de prestigiu, șef de necontestat al învățământului preuniversitar din Banat, apreciat și respectat deopotrivă, om echilibrat și prietenos, Sabin Evuțianu era un factor de colaborare și solidarizare culturală a bănățenilor. Ce a contat însă cel mai mult în alegerea lui în fruntea Regionalei “Astra Bănățeană” a fost neimplicarea politică. Această neimplicare i-a asigurat și conducerea învățământului bănățean indiferent de schimbările de guverne, pentru că și în Banat politicul va influența negativ întreaga viață social-economică și culturală. “Și s-a pornit cu dreptul, - consemna ziarul *Cuvântul satelor* – nu numai prin faptul că s-a pus la bază culturalul, spiritualul, ci și prin fericita alegere a președintelui în persoana unui eminent om de cultură”⁹². Aceleași aprecieri pozitive la adresa lui S. Evuțianu le face și publicația Asociației Învățătorilor din județul Severin: “De rândul acesta Banatul a înțeles să dezbrace haina politică și să pună în fruntea acestei asociații pe omul școlii și al activităților culturale”⁹³. Alegerea lui Evuțianu în fruntea Regionalei și a altor învățători și profesori în organele de conducere era apreciată pozitiv și de președintele secției literare Nicolae Jucu: “E un semn de înțelepciune înaltă și adâncă pătrundere că s-a dat această mișcare de refacere a neamului în

83. *Luceafărul*, an. III, seria II, nr. 1-2, iulie-august, 1937, 54.

84. *Răsunetul*, Lugoj, an. XVI, nr. 10 din 7 martie 1937.

85. *Acțiunea*, an. IV., nr. 25 din 20 iunie 1937.

86. *FD*, an. LII, nr. 10 din 7 martie 1937.

87. George C. Bogdan, “Astra Bănățeană”, *Reșița*, an. III, nr. 10 din 7 martie 1937.

88. *Transilvania*, an. LXVIII, nr. 4, iulie-august 1937, p. 217.

89. Înființarea Regionalei “Astra Bănățeană”, *Universul*, an. 54, nr. 61 din 31 martie 1937.

90. “Astra” bănățeană la lucru, *Dimineața*, an. 33, nr. 10 853 din 10 martie 1937.

91. *Temesvárer Zeitung*, an. 86, nr. 51 din 4 martie 1937.

92. *Cuvântul satelor*, an. XI, nr. 10 din 7 martie 1937.

93. *Învățătorul bănățean*, Lugoj, an. I, nr. 4 din 10 martie 1937.

mâna corpului didactic, o masă puternică, ferită în măsura cea mai mare de molima politică, răspândită în întreaga țară, un element docil, înțelegător și idealist prin propria sa structură sufletească și mediul profesional, elemente de permanent contact cu sufletul entuziast al tineretului și cu rezervele mari ale unui neam de țărani...”⁹⁴. “Persoana președintelui <Astrei Bănățene> – Dl. Insp[ector] General Sabin Evușianu – este foarte bine aleasă”, considera și gazeta săptămânală *Reșița*⁹⁵. S-a încercat impunerea lui Sever Bocu în fruntea Regionalei Bănățene, dar cei mai mulți intelectuali bănățeni au înțeles că un om politic nu avea mari șanse să realizeze o colaborare culturală în Banat. A înțeles acest lucru chiar Sever Bocu, care într-o scrisoare trimisă lui Sabin Evușianu îl informa că se pune, cu tot entuziasmul, la dispoziția președintelui Regionalei⁹⁶. Mai mult, cotidianul *Vestul*, fondat de Sever Bocu și aflat sub influența sa aprecia alegerea lui Evușianu drept cea mai fericită soluție aleasă de adunarea din 28 februarie 1937: “Soarta a destinat ca prim președinte al <Astrei bănățene> pe un om al școlii, nepolitic și absorbit de gândul promovării românismului din acest colț de țară ... Iar faptul că președintele <Astrei bănățene>, d.[omnul] inspector general Sabin Evușianu, a fost ales drept comandant al mării ofensive culturale și economice ce trebuie pornită de toți românii fără deosebire de culoare politică ne întărește convingerea că suntem aproape de a atinge îmbărbătarea de pe timpurile lui Șaguna, Partenie Cosma, Emanuil Ungurianu etc.”⁹⁷.

După confirmarea sa de către Comitetul Central de la Sibiu, Comitetul Regionalei “Astra Bănățeană” a trecut la organizarea secțiilor, organizarea sau reorganizarea departamentelor de plasă și a cercurilor culturale sătești, stabilirea unui plan de colaborare cu celelalte asociații culturale din Banat, crearea unui organ de publicitate, a unei edituri proprii și adunarea mijloacelor materiale necesare susținerii acestui generos program.

În ședința Comitetului din 18 aprilie au mai fost coopțați ca membri Sabin Manuilă, directorul Institutului Central de Statistică, Teodor Bucurescu, directorul gimnaziului din Sânnicolau Mare, președintele Comunității de avere din Caransebeș și directorul U.D. Reșița⁹⁸.

La propunerea Comitetului s-au constituit 8 secții științifice și culturale – juridică, literară, istorică, etnografică și de muzeu, social-economică,

demografică și etnopolitică, medicală și biopolitică, feminină și de educație națională – și s-a stabilit un program de activitate. Secțiile erau formate din membri activi și corespondenți aleși pe o perioadă de cinci ani, personalități marcante ale Banatului. Secția juridică era condusă de Alexandru Marta (președinte), Liviu Țigăreanu (vicepreședinte) și Ion Țenchea (secretar). Membri activi erau Adrian Brudariu și Victor Mercea din Timișoara, George Dobrin și Titus Popovici din Lugoj, Isac Rădulescu din Caransebeș, Petru Corneanu, Eugen Dabija și I. Nedelcu din Oravița, iar membri corespondenți erau 36 de avocați, procurori și judecători din Timișoara, Lugoj, Oravița, Caransebeș și Făget⁹⁹. Secția și-a propus să organizeze conferințe pentru popularizarea codului penal și susținerea unor teme de interes general: căsătoria, concubinajul, avortul etc.

Secția literară era condusă de profesorul Nicolae Jucu și cuprindea publiciști și scriitori bine cunoscuți: Sever Bocu, Aurel Cosma, Constantin Miu-Lerca, Mia Cerna, Grigore Bugariu, Aurel E. Peteanu, Meletie Șora, Vichentie Ardelean, Dorian Grozdan, Gheorghe Bălțeanu etc. Programul de activitate a secției a fost generos și realist, fiind îndeplinit în totalitate: editarea unei reviste de cultură pentru intelectuali, editarea unei publicații periodice pentru săteni, tipărirea de broșuri accesibile țăranilor și organizarea de conferințe pentru muncitori și țărani¹⁰⁰.

Secția istorică, etnografică și de muzeu era constituită din Ioachim Miloia (președinte), Ilie Stiniguță (vicepreședinte), Petru Sârbu (secretar), Constantin Diacoviciu și Romulus Vuia din Cluj, Romulus Ladea, Grigore Papiți, Virgil Birou și Ștefan Gomboșiu din Timișoara, Traian Simu, Aurel Pițu și Vasile Popescu din Lugoj, Constantin Rudeanu din Caransebeș, Sam. Sim. Moldovan și Ion Buzea din Oravița. În domeniul istoriei, secția își propunea să adune mărturii istorice referitoare la trecutul românilor bănățeni; să inventarieze și să studieze arhivele județene, orașenești și parohiale; să adune informații și exponate referitoare la Marea Unire pentru înființarea unui muzeu; să adune mărturii despre mișcarea culturală din Banat; să inventarieze monumentele istorice și operele de artă veche bănățeană, etc. Pentru protejarea patrimoniului etnografic se propunea adunarea de costume populare din diferite regiuni, studierea lor și publicarea de broșuri pentru prevenirea alterării portului tradițional; studierea diferitelor tipuri de gospodării și așezări românești; adunarea și studierea obiectelor de gospodărie, agricultură și

94. *Luceafărul*, an. III, seria II, nr. 1-2, iulie-august 1937, 25.

95. *Reșița*, an. III, nr. 10 din 7 martie 1937.

96. *Cuvântul satelor*, an. XI, nr. 12 din 21 martie 1937.

97. *Vestul*, an. VIII, nr. 2028 din 12 septembrie 1937.

98. *Luceafărul*, an. III, nr. 3-4, martie-aprilie 1937, p. 122.

99. *Ibidem*.

100. *Ibidem*, 124.

ocupații tradiționale etc. În domeniul muzeologic se propunea adunarea de obiecte etnografice pentru înființarea unui muzeu etnografic central și a unor muzee de plasă. Dintre obiectele colecționate în centrele de plasă se vor alege cele mai reprezentative pentru muzeul central, iar celelalte vor rămâne în muzeul de plasă. Muzeul Etnografic Central va funcționa în cadrul Muzeului Banatului din Timișoara, iar muzeele de plasă, în Casele Naționale¹⁰¹.

Secția social-economică era condusă de Cornel Groșoreanu, vicepreședintele Institutului Social Banat-Crișana și își desfășura activitatea în cadrul acestui institut. Această secție urmărea realizarea a două obiective esențiale pentru promovarea programului „Astrei” în lumea satelor: organizarea școlilor țărănești și înființarea unei Universități țărănești.

Secția demografică și etnopolitică îl avea președinte pe Petru Râmneanțu și număra 14 membri activi – Traian Birăescu din Timișoara, Cornel Mircea și Constantin Murariu din Lugoj, Gheorghe Jurca din Caransebeș, Eugen Dabija din Oravița, Ștefan Cioroianu din Comloșu Mare etc. – și peste 20 de membri corespondenți. Obiectivele imediate și de perspectivă erau: căsătoria la oficiul stării civile și la biserică a celor ce trăiau în concubinaj; asigurarea pentru aceste perechi „a unei nașii de onoare din partea autorităților culturale”; asigurarea de privilegii perechilor care s-au bucurat de „nașia de onoare”; promovarea doctrinei eugenice și biopolitice; realizarea de cercetări demografice, etc.¹⁰².

Secția medicală și biopolitică era condusă de inspectorul general sanitar Alexandru Miletici și cuprindea toți medicii primari din cele trei județe, medicii din spitale și dispensare și medicii din circumscripțiile urbane și rurale din Banat. Secția își propunea susținerea de conferințe pe probleme de igienă, alimentație, curățenie, nivel de trai etc. și efectuarea de studii despre bolile specifice din Banat.

Secția feminină formată din Aurelia Cioban (președintă), Maria Căndea (vicepreședintă), Adriana Savi (secretară), Hermina Marta, Eugenia Evuțianu, Emilia Petrovici, Marilina Bocu, Zoe Coste și Aurora Țiucra își propunea să sprijine consolidarea familiei bănățene prin îndrumarea și educația femeilor privind îngrijirea copiilor, igiena corporală, alimentația rațională, etc. Alte obiective urmărite erau: încurajarea industriei casnice, organizarea propagandei culturale la sate, înființarea școlilor țărănești, etc.¹⁰³.

Secția de educație națională era condusă de profesorii Vasile Mioc, Ștefan Gherman și Marius Bucătură și se ocupa de educația națională, morală și fizică a tinerei generații în colaborare cu organizațiile cercetașilor, străjerilor și premilitarilor¹⁰⁴.

Pentru a-și crea o structură organizatorică în stare să realizeze obiectivele propuse, Comitetul Regionalei a hotărât să înființeze în fiecare plasă administrativă câte un despărțământ. Dacă în august 1937 Regionala avea 21 de despărțăminte¹⁰⁵, în 1942 numărul lor crește la 25¹⁰⁶, iar în 1943 la 27¹⁰⁷. Cele mai multe despărțăminte, 12, funcționau în județul Timiș-Torontal: despărțământul central județean Timișoara (președinte: protopop Patrachie Țiucra), despărțământul municipiului Timișoara (dr. Emil Pocrean), Ciacova (prof. Iancu Călțun), Lipova (Sever Bocu), Comloșu Mare (protopop Ștefan Cioroianu), Vinga (protopop Alexandru Bocșianu), Recaș (protopop Ioan Goanță), Sănnicolau Mare (preot Traian Barzu), Buziaș (preot Ioan Duicu), Gătaia (primpreot Petru Baba), Jimbolia (preot Nicolae Cipoieș) și Deta (preot Gavril Relea). În județul Severin funcționau 9 despărțăminte: Lugoj (prof. Aurel E. Peteanu), Sacul (prof. Dimitrie Secenenașu), Caransebeș (dr. Cornel Corneanu), Teregova (preot Traian Coșeriu), Orșova (Daniil Litin), Birchis (preot Traian Petrovici), Făget (protopop Ioan Munteanu), Balinț (primpreot I. Jivan) și Margina (preot Tiberiu Ghergha). Cele mai puține despărțăminte, 6, funcționau în județul Caraș: Oravița (prof. Ilie Rusmir), Sasca Montană (preot Constantin Stoica), Moldova Nouă (preot Mihai Grivei), Reșița (Cornel Milutinovici), Bozovici (preot Ioan Goanță) și Bocșa Montană (preot Gheorghe Stoiacovici)¹⁰⁸.

Activitatea acestor despărțăminte a fost coordonată de către conducerea Regionalei, obiectivele fiind aproape identice, existând însă diferențe în ceea ce privește zelul dovedit de conducerea acestor despărțăminte.

Pentru derularea programului recomandat de conducerea Regionalei, despărțămintele au acordat o atenție deosebită activității de înființare a cercurilor culturale. Numărul acestora a crescut considerabil în primul an de activitate a Regionalei, dar după declanșarea războiului și mai ales după intrarea României în război, multe cercuri culturale n-au mai activat. Raportul privind activitatea Regionalei în anul 1938/1939 evidențiază despărțămintele ce s-au remarcat prin

104. *Ibidem*.

105. *Ibidem*, nr. 1-2, iulie-august 1937, 54.

106. *Ibidem*, an VIII, 1942, 144.

107. *RB*, an IX, nr. 4-6, 1943, 49-74.

108. *Ibidem*.

101. *Ibidem*, 125.

102. *Ibidem*, 124.

103. *Ibidem*, 125.

zelul depus în înființarea de cercuri culturale: Timișoara cu 28 de cercuri culturale¹⁰⁹, Lugoj cu 27 de cercuri culturale, Sacul cu 30 de cercuri culturale, Balinț cu 26 de cercuri culturale, Făget cu 25 de cercuri culturale, Oravița cu 21 de cercuri culturale¹¹⁰, Ciacova cu 19 cercuri culturale¹¹¹, Sasca Montană cu 13 cercuri culturale¹¹², Bozovici cu 8 cercuri culturale¹¹³, Teregova cu 8 cercuri culturale, Moldova Nouă cu 7 cercuri culturale¹¹⁴, Reșița cu 4 cercuri culturale¹¹⁵ și Bocșa Montană cu 4 cercuri culturale¹¹⁶. În 1941/1942, în județul Severin funcționau 117 cercuri culturale, în județul Caraș, 98, iar în despărțămintele Timișoara, 29, Ciacova, 15 și Lipova, 5¹¹⁷. În raportul privind activitatea Regionalei, în 1942/1943 sunt evidențiate despărțămintele: Oravița cu 26 de cercuri culturale, Făget cu 19, Comloșu Mare cu 16, Caransebeș și Sasca Montană cu 15, Buziaș cu 14, Moldova Nouă cu 12, Orșova cu 10, Birchiș cu 7, Lipova și Margina cu câte 5¹¹⁸.

LA RÉGIONALE „ASTRA BĂNĂȚEANĂ” - UNE FORME DE MANIFESTATION DU RÉGIONALISME CULTUREL DE L'ENTRE-DEUX-GUERRES

(Resume)

L'idée de constituer une Régionale „Astra” en Banat a préoccupé la direction de l'association dès les premières années de l'entre-deux-guerres.

Les premières démarches ont été faites le 20 mai 1928, à Oravița, à l'occasion de la réorganisation du compartiment central du district Caraș. À la suite des discussions que Vasile Goldiș a eues avec l'élite du Banat présente à Oravița, le 28 avril 1929 on a convoqué à Bozovici - à l'occasion de la célébration d'Eftimie Murgu, l'idéologue et le révolutionnaire de 1848 - un Congrès des divisions du Banat, où, parmi d'autres points de l'ordre du jour, figurait celui de l'organisation de l'„Astra Bănățeană”. Le problème de la Régionale n'a pas été résolu avec cette occasion, elle reste pour les années suivantes un sujet ouvert autant pour les dirigeants des divisions du Banat que pour la direction centrale de Sibiu.

Ce n'est que le 31 janvier 1937 que le président de l'„Astra” Iuliu Moldovan, a considéré que les obstacles majeurs ont été surpassés et il a convoqué à Timișoara une rencontre des présidents des divisions de l'„Astra” du Banat qui ont décidé la fondation d'une régionale en Banat. Dans ce sens, le Comité Central de l'„Astra” a décidé dans la séance du 6 février 1937 la convocation de l'assemblée de constitution de la Régionale de Banat, le 28 février 1937, à Timișoara.

L'assemblée de constitution de la Régionale „Astra Bănățeană”, convoquée dans l'enceinte de l'École de Commerce de Timișoara, avait un programme chargé: le discours d'ouverture du vice-président de l'„Astra”, Gheorghe Preda ; celui du président du Comité d'organisation, Al.Marta ; les messages des autorités locales et des sociétés culturelles ; la délégation de ceux qui feront part de la direction de la Régionale ; l'approbation du règlement de fonctionnement de la Régionale ; la séance plénière des sections scientifiques et littéraires et la conférence soutenue par Gh.Preda dont le sujet a été, „Distingués gens et grands névropathes”.

Conformément au règlement, „Astra Bănățeană” s'étend dans les districts Caraș Severin et Timiș-Torontal, ayant le siège à Timișoara. Le but de

109. Albina, Beregsău, Certeneaz, Chișoda, Fratelia A., Fratelia B, Ghiroda, Ghiroda Nouă, Giroc, Giarmata, Herneacova, Ianova, Izvin, Moșnița, Nădaș, Parța, Remetea Mare, Sălcina Nouă, Stanciova, Șag, Timișoara Ronaș, Uisenteș, Urseni, Utvin, Viile Fabric, Sănnicolau Român, Bucovăț și I.G.Duca (*Luceafărul*, an. V, seria a II-a, nr. 5-6, iunie 1939, 10-11).

110. Oravița Română, Broșteni, Ciclova Montană, Ciclova Română, Ciortea, Comorăște, Forotic, Greoni, Jitin, Jurjova, Iam, Maidan, Mercina, Răcăjdia, Răchitova, Ticvaniul Mare, Ticvaniul Mic, Valea Minerilor, Vărădia, Vrani și Vrăniș (*Ibidem*, 17-18).

111. Ciacova, Berini, Cebza, Cerna, Deta, Dolaș, Giera, Ghilad, Folea, Jebel, Liebling, Macedonia Obad, Pădureni, Petroman, Stamora-Română, Șipet, Toager și Tolvădia (*Ibidem*, 30).

112. Berliște, Bogodinț, Cărbunari, Ciuchici, Ilidia, Macoviște, Milcoveni, Petrila, Sasca Montană, Sasca Română, Slatina Nera, Socolar și Știnăpări (*Ibidem*, 18).

113. Bozovici, Borlovenii Vechi, Dalboșet, Gârbovăț, Lăpușnicu Mare, Pătaș, Prilipeș și Șopotul Vechi (*Ibidem*, 17).

114. Moldova Nouă, Baziaș, Berzava, Moldova Veche, Pojejena de Jos, Sichevița și Socol (*Ibidem*).

115. Doman, Gârliște, Târnova și Văliug (*Ibidem*, 18).

116. Dognecea, Ocna de Fier, Valeapai și Vermeș (*Ibidem*, 17).

117. *Luceafărul*, an. VIII, 1942, 162-175.

118. *RB*, an. IX, nr. 4-6, 1943, 53-75.

la Régionale est celui inscrit dans les status de l'„Astra”. Pour mener à bien ses objectifs et son programme d'activités, la Régionale avait à sa disposition les moyens matériels provenus de : 80% de la cotisation des membres fondateurs et des membres à vie du territoire arrondé, des revenus réalisés par la vente des publications de la Régionale et par l'organisation des concerts, des réunions, des conférences, des fêtes, des loteries et des expositions. Les fonds provenaient aussi des donations, des héritages, des collections, des subventions ou des aides de l'état, du district, des communes, des institutions, des sociétés et des personnes privées. Les membres de la Régionale étaient, comme ceux de l'„Astra”, fondateurs, à vie, actifs, honoraires et correspondants. L'admission des membres fondateurs, à vie, actifs et auxiliaires, est approuvée par le Comitet de la Régionale. Celui-ci informait le Comitet Central de Sibiu pour prendre en évidence les nouveaux membres et pour délivrer les diplômes de membre aux membres fondateurs et à vie.